

זהו קלד
שנוקלד
יתום חי

תמעות עמדו בעיניו כשלפתע קולו נשנק מבכי. למרות זאת הוא התאמץ להמשיך לדבר, לא לפני שוידא כי נכדיו שרק לפני רגע העניק להם חיבוק ונשיקה, רחוקים מספיק מלראות את הסבא נשבר בבכי כואב על שנים אבודות.

רגעים אלו מפגישה שערכת, כותב השורות, אשתקד עם הרה"ח ר' שלמה וישצקי ע"ה נחרתו עמוק בנפשי. במשך שעה ארוכה טרח לספר על קורות משפחתו ברוסיה תחת הדיכוי הקומוניסטי כחלק מהכנת ספר אודות אביו המשפיע הרב משה וישצקי ע"ה. בכתבה הבאה אודות חייו של ר' שלמה וישצקי, מובאים קטעים מתוך הראיון שערכת עמו, בתוספת זכרונות בני המשפחה על אודותיו כפי שסיפרו בימי ה'שבעה'.

קשר עם "רבי שניאורסאהן"

סיפור חייו של ר' שלמה וישצקי מתחיל בדרמה עצובה, כאשר נולדו הוא ואחותו התאומה תבלחט"א ביום כ"א בשבט תש"י. זוג התאומים נולד בצ'רנוביץ שעה שאביהם הרב משה וישצקי, היה נתון בחקירות קשות בבית הסוהר, הרחק מביתם. מספר חודשים קודם לכן נאסר האב והואשם בכך שהינו חבר בארגון החסידים הפועלים לפי הוראות 'רבי שניאורסאהן'. כמו כן הואשם בכך שהשתתף בהברחת גבול של "אנשים המשתייכים לשניאורסאהן".

לידת תאומים אינה דבר קל, ולמרות הקושי הרגשי העצום, לידת התאומים עברה בשלום ומצבם של הבן והבת היה משיביע רצון. לעומת זאת, מצבה הבריאותי של האם, מרת חסיה, היה מורכב מאוד. לאחר ששבה לביתה עם התינוקות החדשים, התקשתה לתפקד בשל המצב הקשה. מי שדאג לתינוקות היה האח בן ציון [כיום הרב בן ציון וישצקי, מנהל חדר אידיש בכפר חב"ד]: "נתתי להם בקבוקי אוכל, החלפתי חיתולים ודאגתי לכל המצטרך למרות שהייתי רק ילד. מצבה של אמא היה בכי רע; זכורני ששכנים הגיעו אלינו הביתה וחשבו לקחת את התאומים, שכן היה נראה להם שתוך זמן קצר אמא כבר לא תהיה בין החיים". מנגד, במרחק מאות ק"מ משם, בחדר החקירות עונה בעלה עינויים של ממש. אם לא די בכך, הרי שהקלגסים הקומוניסטים איימו על ר' משה, כי אם לא ימלא אחר דרישותיהם - יעצרו גם את אשתו. ר' משה ידע היטב שהם מסוגלים לממש את האיום הזה; הוא שיער עד כמה המצב בביתו קשה, ויחריף פי כמה אם

הרה"ח ר' שלמה וישצקי שהלך לעולמו השבוע, נולד יחד עם אחותו התאומה שעה שאביהם המשפיע הרה"ח ר' משה וישצקי נחקר על ידי חוקרי הק.ג.ב. על חלקו בהברחות החסידים מרוסיה. כך נולד ר' שלמה לתוך חיים של מסירות נפש שליוותה אותו כל חייו. ר' שלמה היה איש חסד גדול, כאשר מידי יום עסק במצעים למרות עמל פרנסתו « זכרונות שסיפר לכותב השורות לצד סיפורים שסיפרו בני משפחתו בימי ה'שבעה' ל'בית משיח' » איש חסיד היה

מאת שניאור זלמן ברגר

צילום: בערוש

מימין: ר' שלמה בילדותו בצ'רנוביץ עם אביו המשפיע הרב משה וישצקי

רעייתו תילקח למעצר. ליבו נקרע בקרבו, אך לבסוף החליט כי מוטב ללכת במסירות נפש על קידוש ה' ולא להלשיך חלילה על אף יהודי.

מצבה הפיזי אף הוא הלך והתדרדר, והיא אושפזה בעקבות דלקת ריאות חריפה, בעוד הילד בן ציון בן ה-10 משגיח על אחיו ואחיותיו ואף עמד בקשר עם הרופאים...

מלאכי הרשע באו לביתה, ולאחר שנודע להם כי היא מאושפזת בבית הרפואה, אף על פי כן, לא חמלו ולא חסו, והגיעו למרכז הרפואי בו אושפזה ושאלו את הפרופסור האחראי במקום האם ניתן לעצור אותה ולהעבירה לקייב. הלה השיב כי היא סובלת מחום גבוה ומדלקת ריאות, ולפי דעתו היא לא תשרוד את הדרך הארוכה מצ'רנוביץ עד קייב. נס זה נודע למרת וישצקי רק לאחר שמצבה השתפר מעט, כאשר הפרופסור סיפר לה על כך בחשאי. לא צריך דמיון מפותח כדי להבין מה היה מתרחש אילו היו אוסרים אותה, לאחר הלידה, מאחורי סורג ובריה.

ועם זאת, לאחר שהשתחררה מאשפוז, באו הקלגסים לביתה וחקרו אותה במשך שעה ארוכה.

הבן "מתפתח"

ברית המילה נערכה כחודשיים וחצי לאחר זמנה, גם בעקבות אישפוז של האם וגם בעקבות הסכנה העצומה שריחפה מעל בני המשפחה, וכל מי שעמד עמם בקשר. ר' משה קוליקוב, מהעסקנים היהודים בצ'רנוביץ, הביא לביתם מוהל ועשרה אנשים, בקבוקי וודקה והרינג, וכך נערכה הברית עליה סיפר הרך הנימול ר' שלמה וישצקי ע"ה עצמו:

"באותה תקופת חקירות והמתנה למשפט של אבא, ביתנו היה נתון במעקב צמוד, עד כדי כך שידיו המשפחה בכלל, וחסידיו חב"ד בפרט, חששו לעבור ברחוב שלנו. ר' יונה לבנהרץ סיפר לי, כי למרות שהרחוב שימש כמעבר לרחוב אחר, הוא וכל הידידים נמנעו מלעבור ברחוב מחשש שיבינו שהם רוצים להעביר מסר כלשהו למשפחה. מי שבכל זאת סייע למשפחה באותם ימים טרופים, היו מספר יהודים טובים שאינם נמנים על חסידי ליובאוויטש. עבור הליובאוויטשיים, מדובר היה בסכנת נפשות מוחשית.

"למרות הסכנה העצומה, אמא החליטה שחייבים לערוך לי ברית מילה, אך כמובן הכל נעשה בחשאי ובדרכים מתוחכמות. כבר בלילה שלפני הברית, הגיעו מספר

צילום: בערוש

**"עד היום זכורה לי
הפעם הראשונה
שאבא לימד אותי
א.ב. היה זה למחרת
הגיעו הביתה,
שבע סבל ותלאות
כשהוא זקוק למנוחה
ממושכת. ההתרגשות
בבית היתה עצומה.
למרות כל הקושי,
כבר למחרת בבוקר
הושיב אותי אבא
לידו על כסא, פתח
סידור ובו אותיות
הא.ב, והחל ללמד
אותי. עד היום אני
מתרגש לחשוב כמה
כוחות נפש צריך
ביום כזה..."**

יהודים אלינו הביתה, בעוד השאר הגיעו למחרת בבוקר. הסנדק היה ר' משה קוליקוב, חסיד בויאן תושב צ'רנוביץ, ואילו המוהל היה וועלוועל דער שוחט, כך כינוהו ואיני זוכר את שם משפחתו.

"זכורני שלאחר שאבא שוחרר, הלכנו פעם בשבת מבית הכנסת הביתה, ואלינו נלווה ר' וולוועל דער שוחט. כאשר הגענו ליד ביתנו, הגיב המוהל: 'פה עשינו את הברית לילד הזה, ובגין כך היו לי הרבה ייסורים', אמר ולא פירט.

"סיפרו לי כי במכתבים ששיגר אבא ממקום מאסרו, הוא לא שאל לגבי הברית, אך בשלב מסוים שאל 'איך הבן מתפתח'. בבית כבר הבינו למה כוונתו, והשיבו שאכן אני מתפתח יפה, וגם צירפו את השמות שלי ושל אחותי, ובכך רמזו שהברית עברה בשלום.

"כאשר גדלנו מעט, סיפרו לי ולאחותי התאומה, כי אבא נסע לנסיעה מטעם העבודה למוסקבה, אמרו ולא פירטו. אפילו תמונות שלו לא ראיתי. כך גדלתי בידועי שאבא נמצא רחוק ומתישהו ישוב". לאחר תקופת מאסר גדושת סבל ועינויים, הוגלה ר' משה למחנה עבודה בקזחסטן הרחוקה, בעוד רעייתו המשיכה לנהל בית חסידי בצ'רנוביץ, כפי שהוסיף וסיפר ר' שלמה ע"ה לכתוב השורות:

"אמא היתה אשת חיל אמתית, וכאשר היינו בלי אבא, היא ניוטה את הבית ביד רמה, ודאגה לנו בגשמיות וברוחניות חרף כל הקשיים. מאידך, היו דברים שאחי ר' בן ציון, אז נער צעיר, שימש כאבא. מאז שאני זוכר את עצמי, את הקידוש בשבת עשה אחי, כך הוא ערך גם את ליל הסדר, ובעידודה של אמא לקח אותי בשבתות להתפלל במניינים החשאיים".

בתום שנים של סבל וניתוק, שב ר' משה מהגלות וסוף כל סוף יכול היה לראות את התאומים שנולדו לפני שש שנים. "ההתרגשות היתה גדולה מאוד", זכר ר' שלמה ע"ה היטב את המאורע ההוא. "נסענו לתחנת הרכבת כדי לקבל את פניו (כאן ר' שלמה לא הכביר במילים, אך קולו נשנק מבכי קורע לב) והנה מהרכבת ירד יהודי עם זקן ואמרו לי שזה אבא שלי. האמת שלא ידעתי שאבא עטור זקן. אבא היה חלש מאוד ופניו כהות לאחר שעבד שעות ארוכות בשמש.

"עד היום זכורה לי הפעם הראשונה שאבא לימד אותי א.ב. היה זה למחרת הגיעו הביתה, שבע סבל ותלאות כשהוא זקוק למנוחה ממושכת. ההתרגשות בבית היתה עצומה. למרות כל הקושי, כבר למחרת בבוקר הושיב אותי אבא לידו

עומדים: מימין לשמאל: ר' יונה לבנהרץ, ר' שלמה וישצקי ור' רויטבלט
יושבים מימין לשמאל: ר' ישראל לוין, ר' דוד רסקין ור' שלמה חיים קסלמן

מסירות הנפש של ר' שלמה וישצקי ע"ה, יריעת חיים שנמשכה עד הגיע ר' שלמה לגיל 16, או אז יצאה המשפחה בברכת הרבי מעמק הבכא, וביום ט' כסלו תשכ"ה, הגיעה משפחת וישצקי לארץ הקודש. הלימוד במסירות נפש בצ'רנוביץ, סייע לר' שלמה להשתלב בישיבת 'תומכי תמימים' בכפר חב"ד, וכבר אז התגלה כחסיד אמיתי, המקפיד על דרכי החסידות. הוא היה אמון על דרכי החסידות והנהגותיה.

פעם, בהיותו בחור, הגיע ר' שלמה לטיפול שיניים אצל רופא שכר חדר בדירתו של החסיד הנודע ר' שמחה גורודצקי, מחשובי החסידים. כשראה אותו ר' שמחה, הביט בתמיהה על החפתים הענודים על שרוליו חולצתו, והוא סיפר לר' שלמה: "פעם החסיד הגביר הנודע ר' מאיר שמחה חן נכנס ל'יחידות' לאדמו"ר הריי"צ ועל ראשו כובע קש גדול, שהיה נחשב אז כפריט יוקרתי ומודרני. אדמו"ר הריי"צ אמר לו: 'תחת גג הקש שוכן איכר גוי'. הכוונתו הייתה, שבכפרי רוסיה היו האיכרים הפשוטים גרים בבתים קטנים שגגם היה עשוי קש. וכאן הפטיר ר' שמחה: "אתה תמים ב'תומכי תמימים', למה לך חפתים בחולצה?"

"הייתה זו אמנם חולצה מיושנת שהתפירה שלה הייתה עם חפתים מלכתחילה, אך אצל ר' שלמה לא היו חכמות; מיד כאשר שב הביתה, ביקש מאמו להוריד את החפתים ולתפור

וישצקי היתממה ו"מיהרה" למבחן. או אז הסגנית הבהירה לה כי יקבע לשלמה מועד אחר למבחן.

לא היה גבול לאושרם של הגב' וישצקי ובנה שמיהרו הביתה. כשנכנסו הביתה, נהרו פניו של האב כמו גם של רעהו הטוב ר' מענדל פוטרפס, והם בירכו אותה בברכות רבות. כששאלוה מאין שאבה את הכוחות לבצע פעולה כה מתוחכמת, השיבה:

"כאשר הייתי ילדה נודע שאדמו"ר הריי"צ מתכונן לעזוב את רוסיה. לפני היציאה הייתה אמורה להתקיים התוועדות אחרונה בשמחת תורה בלנינגרד. סבי, ר' בן ציון, הודיע במברק לאבי, כי הוא מצווה עליו במצות כיבוד אב להגיע להתוועדות הפרידה, ואבא מיהר לקיים את דבר אביו. בשובו הביתה, היה אבא נרגש מאוד, והבהיר כי אמנם לא שמע את השיחות בגלל הדוחק הגדול, אבל מראה אחד נחקק במוחו. וכך אביה עלה על שולחן כשחומש בידו, והחל לרקוד בעוצמה אדירה ללא הפסקה שעות ארוכות, עד שסיים ואמר: 'ככה אדמו"ר הריי"צ רקד בשמחת תורה עם ספר התורה, ובסיום הריקוד אמר אדמו"ר הריי"צ: צריך ממש למסור את הנפש על 'שקולע' [= בית ספר קומוניסטי]. מסיפור זה שאבתי כעת את הכוחות למנוע חילול שבת".

בנין עדי עד

היריעה קצרה מהכיל את מסכת חיי

על כסא, פתח סידור ובו אותיות הא-ב, והחל ללמד אותי. עד היום אני מתרגש לחשוב כמה כוחות נפש צריך ביום כזה, לאחר שנים ארוכות שבהן לא ראה את בני המשפחה וכמעט לא ידע מה נעשה עמם. לאחר תקופה כזאת הראש והלב וכל הגוף אינם במקומם, אך מה שעמד בראש מעייניו של אבא, היה לימוד התורה של הילדים, ומיד החל לעסוק בה. בתקופה הבאה המשיך אבא ללמד אותי, ומלבד זאת, היו זמנים שהגיע אלינו מלמד שלימד אותי וילדים נוספים. אמא שימשה בתפקיד המשקיפה בחוץ כדי לוודא שהילדים יכנסו מבלי להיחשף לעיניים זרות".

"הנפילה"

החיים תחת הדיכוי הקומוניסטי היו מורכבים וקשים מאוד. שמירת השבת הציבה אתגרים מורכבים עוד יותר. הייתה תקופה שבה ר' שלמה נאלץ היה ללכת לבית הספר הרוסי וללמוד בו. כמובן שהוא עשה הכל כדי שלא ללמוד בשבת, אך פעם אחת התקיים מבחן ארצי חשוב ביום השבת. שלמה הוזהר מראש על ידי הנהלת בית הספר, כי הפעם אסור לו להחסיר בשבת, ויהי מה.

בלית ברירה, ביום שנקבע למבחן, יום השבת, הלך לבית הספר בליווי אמו, כאשר כל הדרך הוגיעה את מוחה כיצד לחלצו מחילול שבת. בהיותם בדרך, פגשו את ר' משה וישצקי שב מבית הכנסת יחד עם ר' מענדל פוטרפס. ר' משה הפטיר לעבר אשתו: "חסיה, תראי מה את יכולה לעשות", ור' מענדל הפטיר: "שבת לא מחללים".

בעוד האם ובנה מתקרבים לבית הספר, הגיעו לגבעה שהייתה בדרכם, וזו הייתה מליאה שלוליות ובוץ מהשלג שהחל להפשיר. לפתע הרגיש שלמה כי הוא מאבד שיווי משקל, ובבת אחת צנח לתוך בוץ. אמו משכה אותו החוצה, והנה הוא עומד כולו מטונף בבוץ ובמים. רק לאחר זמן הבין כי היה זה תרגיל שעשתה אמו כאשר דחפה אותו לבוץ בכונה תחילה.

גב' וישצקי ובנה נכנסו לבית ספר, והסגנית שעמדה בפתח תמהה למראה הילד המטפף מים ומלוכלך כולו בבוץ. הגב' וישצקי הסבירה שהילד מעד בדרכו ונפל לבוץ, אך היא לא תוכל לשוב עמו הביתה, שכן יש לו כעת מבחן ארצי. הסגנית המבוהלת הביעה חשש שהילד יחטוף דלקת ריאות, ובכלל לא מתאים להיכנס לבית ספר בצורה שכזו... אך הגב'

כלתך, שהיא בת זוגתך והמיועדת לך, שביחד יהיה לכם בית מואר וחם, ושיהיה מואר וחם וצלכם וחם ומואר אצל אחרים".

למרות זאת, ר' שלמה הצטער מאד שלא זכה לקבל את הברכה השגרתית לחתנים וכלות "בנין עדי עד". ר' שלמה היה שבור מזה מאוד ולא ידע את נפשו. כשהגיעה השבת שלפני החתונה, אחיו ר' שלום דובער הציע לו לומר את כל התהילים לפני התפילה, בתחינה לבורא עולם שיקבל את הברכה המקובלת. במהלך ההתוועדות שהתקיימה לאחר התפילה, היה נהוג שהחתנים הגיעו לרבי עם בקבוק משקה. גם ר' שלמה בא עם הבקבוק והרבי מזג מגביעו לבקבוק ובחזרה. ואז, שלא כרגיל, הרבי מזג מגביעו לאבא, וכשהרבי ממשיך להחזיק את הבקבוק בידו הק', הביט בתוך החומש הפתוח ואמר בעיניים עצומות: "שיהיה בנין עדי עד". אבן כבדה נגולה מעל ליבו של ר' שלמה, שהבין שהברכה המיוחלת הגיעה".

הרה"ח ר' שלמה וישצקי במעמד 'כוס של ברכה'

איש חסד ונתינה

הזוג הצעיר התיישבו בקראון הייטס, ובשנים הבאות ניהל ר' שלמה, יחד עם יבלחט"א ר' מיכל, חנויות נעליים ברחוב קינגסטון. הם שירתו במאור פנים ובלב רחב את תושבי השכונה.

לפני כשלושים שנה עלו האחים לארץ הקודש, וכאן החלה תקופה חדשה בה עמל ר' שלמה קשה לפרנסתו הן בתחום החינוך והן בתחום הכשרות.

ר' שלמה היה איש רחוק מרעש וצלצולים. בני משפחתו ומכריו מספרים על היותו איש צנוע, שכל מה שעשה, שמר לעצמו מבלי לשתף איש. אולם בני משפחתו ניאותו בימי ה'שבעה' לגלות מעט ממעשי החסד המופלאים שלו: "קבצנים שבאו לכפר חב"ד לאסוף כסף, היו מגיעים לביתו להפסקת התאווררות; הם היו אוכלים שותים ואפילו נחים, ורק לאחר מכן ממשיכים הלאה. לא פעם, לפני חג הפסח, הרב יעקב כץ ראש ישיבת תומכי תמימים המרכזית, היה מפנה אלינו מספר תמימים שאין להם משפחה בארץ הקודש, והללו היו מתארחים בביתנו כל ימות החג".

מלבד זאת, היה מרבה להלוות כספים לנזקקים ולאנשים שביקשו את עזרתו וטובתו, והיו רבים כאלו. בשנות מגוריו בכפר חב"ד הלווה סכומי כסף רבים וגדולים. מה שהיה לו, הוא היה מלווה, וכאשר לא היה לו, דאג בעצמו להשיג

גם ר' שלמה בא עם הבקבוק והרבי מזג מגביעו לבקבוק ובחזרה. ואז, שלא כרגיל, הרבי מזג מגביעו לאבא, וכשהרבי ממשיך להחזיק את הבקבוק בידו הק', הביט בתוך החומש הפתוח ואמר בעיניים עצומות: "שיהיה בנין עדי עד". אבן כבדה נגולה מעל ליבו של ר' שלמה, שהבין שהברכה המיוחלת הגיעה".

במקומם כפתורים. מיני אז לא הסכים ללוש חולצה עם חפתים.

לאחר שנתיים של לימודים ב'תומכי תמימים' בכפר חב"ד, נסע ר' שלמה לרבי, ללמוד ב-770. היה זה בשנת תשכ"ט. מאז, במשך כשמונה עשרה שנים, למד והתגורר בשכונת קראון הייטס.

ר' שלמה לא היה איש של סיפורים ולא הרבה לספר על עצמו מעבר למה שממש היה חשוב לו, "ובכל זאת", מספר בנו ר' זלמן, "אבא היה מספר לפעמים על רגע מ'יחידות' בו שאל על עצמו או על הוריו, וכשהוא היה מספר זאת, דמעות ניגרו מעיניו. אבא לא היה מסוגל לשאול שאלות רבות ב'יחידות', ועל הוריו היה מבקש ברכה רק כאשר ביקשו ממנו זאת בפירוש".

ב'יחידות' שנקבעה לו לקראת יום הולדתו, כתב לרבי על עבודתו כמדריך בשיבה, והרבי ענה לו על שאלותיו. לפתע שאלו הרבי: "ומה בקשר לשידוך?" ר' שלמה משך בכתפיו במבוכה, ואז הרבי הורה לו לעסוק בשידוכים.

זמן מה לאחר מכן, הושתדל עם בת דודתו, הגב' רישא לבית רסקין תבלחט"א. לקראת חתונתם זכה ר' שלמה לקבל ברכה מיוחדת מהרבי מה"מ. היה זה כאשר נכנס ל'יחידות' זמן קצר לפני החתונה, הרבי בירך אותו: "שיהיה לך ביחד עם

במרכז) מספר שבועות לפני שנפל למשכב

בעת מבצע תפילין

לפני פחות מחודש ימים התגלתה אצלו מחלה קשה, ולאחר כשבועיים בלבד נפטר לבית עולמו. קודם פטירתו התאספו בני משפחתו להיפרד ממנו. הם מספרים כי היה זה מחזה מרגש ומרטיט במיוחד.

היה זה בלילה שלפני פטירתו, בסביבות 2 בלילה, הוא היה שרוי בהתרוממות הרוח, ואמר לילדיו: "תגידו 'לחיים', תורידו ממני את המכשירים, כעת זה חתונה; והחל לשיר בקול ובחיות: "אתם שלום וביתכם שלום", וקולו נשמע במסדרון בית הרפואה, זאת בזמן שבימים שלפני כן בקושי יכול היה לדבר... כך נתן קולו בשיר עד שנרדם.

כשהאיר היום של יום רביעי ד' שבט, הניחו לו תפילין, אמרו איתו 'שמע ישראל' ויודי כאשר הוא בהכרה מלאה. לאחר מכן ניגנו את כל הניגונים של רבותינו נשיאינו, ובסוף המעמד החזיר את נשמתו לבוראה. מאות רבות ליווהו בדרכו האחרונה, דרך שהחלה בביתו בכפר חב"ד עד להר הזיתים.

ר' שלמה וישצקי ע"ה הותיר אחריו שבת חסידי מפואר. רעייתו מרת רישא תחיל' בניו ובנותיו: גב' חנה סודקביץ - טוקיו, יפן. ר' יהושע וישצקי - דונייצק-קייב, אוקראינה. ר' מענדל וישצקי - בריסל, בלגיה. ר' פיני וישצקי - נחלת הר חב"ד. ר' זלמן וישצקי - כפר חב"ד. ר' שמואל וישצקי - קובה יפן. גב' חשי אופן - כפר חב"ד, והת' משה וישצקי.

(המידע על תופת צ'רנוביץ - על פי ספר תולדות ר' משה וישצקי שיצא לאור בקרוב).

בלילה שלפני פטירתו, בסביבות 2 בלילה, הוא היה שרוי בהתרוממות הרוח, ואמר לילדיו: "תגידו 'לחיים', תורידו ממני את המכשירים, כעת זה חתונה; והחל לשיר בקול ובחיות: "אתם שלום וביתכם שלום", וקולו נשמע במסדרון בית הרפואה, זאת בזמן שבימים שלפני כן בקושי יכול היה לדבר... כך נתן קולו בשיר עד שנרדם.

לפרנסתו, שמר על שיעורים הקבועים ועסק במעשי חסד רבים, הרחק מהעין.

הלוואה ולתתה לאחרים. היו גם מקרים שלווים טרם השיבו את ההלוואה הראשונה, וכעת נזקקו שוב להלוואה. ר' שלמה כלל לא התלבט, ודאג להלוואה נוספת.

מספר אחיו ר' מיכל: "אחי ר' שלמה היה איש צנוע שלא רצה לספר על מעשיו. ועם זאת, אוכל להעיד עליו כי הוא תמיד חשב איך לעזור לאנשים; תמיד היה עם חיוך פנימי ולכן אנשים אהבו אותו. הוא סייע לרבים, ונתן הרבה מאד בלי בליטות" במשך תקופה שימש לפרנסתו כמשגיח כשרות בסביבות נס ציונה, תחת שרביטו של רב העיר של נס ציונה, הרב אברהם צוריאל.

פעם ביקש הרב צוריאל להעביר אותו מאחת המסעדות עליה היה אחראי, אל מקום אחר. בעל המסעדה הזדרז להתקשר לרב וביקשו, שלפני שהוא מחליף משגיח, כדאי שיבוא לראות מה הוא עושה כל בוקר. התפלא הרב נוכח הבקשה התמוהה; וכי מה כבר משגיח כשרות יכול לעשות בשעות הבוקר? ואז סיפר לו בעל המקום, כי בכל יום, בטרם מתחיל ר' שלמה את העומס של יום העבודה, הוא מניח תפילין עם קרוב ל-150 מהעוברים והשבים... כשנכח בכך רב העיר, הותיר את ר' שלמה על מקומו באמרו "נו מה, שאני אסגור סניף של בית חב"ד? מצאתי אפוא למקום השני, משגיח אחר..."

פרידה מופלאה

ר' שלמה היה בשיא כוחו, עמל